

U borbu za zamamnu titulu prva se upustila Rijeka, koja je taj cilj uvrstila i u strateške kulturne dokumente, a slijede je Split, Dubrovnik...

R BIT ĆETE GLAVNI GRAD EUROPSKE KULTURE AKO NE BUDETE LAGALI

aspored je uglavnom poznat. 2020. godine jedan od hrvatskih gradova trebao bi dobiti titulu kulturne prijestolnice Europe. Ministarstvo kulture u svibnju bi trebalo raspisati natječaj za tu časnu (a valjda i unosnu) titulu. S natječajem se, doduše, kasni jer Europska komisija mijenja rigoroznu izbornu proceduru, pa se bez dokumenta iz Bruxellesa ne može raspisati natječaj. A kada se konačno usuglase Europski parlament i Vijeće Europske unije te ministrica kulture Andrea Zlatar Viočić raspiše natječaj, hrvatski gradovi kandidati imat će deset mjeseci za prikupljanje dokumentacije i kandidiranje kako bi međunarodno povjerenstvo moglo donijeti odluku. Ime grada domaćina bit će poznato 2016. godine, a onda počinje utrka s rokovima. I naravno, s velikim očekivanjima. I Europe i Hrvatske.

Zainteresiran i grad Zagreb

Koliko je sada poznato, za titulu prijestolnice Europe iznimno su zainteresirani Obersnelova Rijeka i Baldasarov Split, koji su otišli najdalje u pripremama i službenim postupcima. Iz Poglavarstva grada Zagreba potvrdili su nam da će se i hrvatska metropola kandidirati za prijestolnicu kulture, a dubrovačko Gradsko vijeće je potkraj 2013. usvojilo prijedlog zaključka o prihvaćanju kandidature grada Dubrovnika za taj zamamni kulturološki, ali i gospodarski i turistički projekt. Iz Pule su još 2008. godine uputili pismo namjere kao prilog potencijalnoj kandidaturi Pule za prijestolnicu kulture. Tu su i barokni Varaždin i turistički sve atraktivniji Osijek, ali ti bi gradovi ipak upadali u krizu upravljanja, pa je pitanje koliko se njihove uprave mogu nositi s ovako zahtjevnim međunarodnim projektom koji traži potpuno jedinstvo lokalne uprave na svim razinama, dakle kako onom gradskom tako i županijskom.

Rijeka je grad u kojem žive pripadnici brojnih manjina, grad tolerancije i poštovanja različitosti, grad u kojem se, zbog geografskog položaja na rubu svih država kojima je kroz povijest pripadao i burne prošlosti isprepleću različite kulture i naslijeđa i tvore jedinstveni riječki identitet – počinje priču o kandidaturi Ivan Šarar, pročelnik za kulturu grada Rijeke. Gradsko vijeće Rijeke još je 2004. godine prvi put razmatralo mogućnost kandidature i donijelo odluku o osnivanju inicijativnog odbora Rijeke - Europska metropola kulture, a na poticaj istoimene građanske inicijative.

– Odjel gradske uprave za kulturu uvrstio je kandidaturu Rijeke za Europsku prijestolnicu kulture 2020. godine kao jedan od najvažnijih strateških projekata u Prijedlog strategije kulturnog razvitka Grada Rijeke 2013. – 2020. godine, a Gradsko vijeće prihvatilo je odluku o isticanju kandidature Rijeke – veli Šarar. Upravo prihvaćena Kulturna strategija, koju drugi hrvatski gradovi koji se namjeravaju kandidirati nemaju, Rijeci možda daje malu prednost, no mnogo je važnije što Riječani sustavno prate europske prijestolnice kulture od 2006. godine, bilo kroz izravnu komunikaciju s organizatorima, studentske posjete ili kroz međunarodne kulturne mreže, priča Šarar. Istodobno se na domaćem terenu čitava zajednica informira i senzibilizira za projekt pa je pokrenuta

O našim kandidatima koji se bi trebali natjecati za titulu 2020. **pišu Maja Pejković-Kačanski/NR, Tamara Opačak-Klobučar i Denis Derk**

"Gradovi koji snažno lobiraju pri europskim institucijama u pravilu izgube možda i od objektivno slabijih kandidata", veli Tamara Perišić

"Nakon svega negativnog što se dogodilo u Mariboru, moj je odgovor pozitivan. Da, isplati se biti europska prijestolnica kulture. Za kulturu je to samo dobro", kaže slovenski pisac Aleš Steger

i internetska stranica projekta www.rjekaepk.eu.

– Radi se na potpisivanju partnerskih sporazuma s Primorsko-goranskom županijom i Sveučilištem u Rijeci koje vidimo kao naše najvažnije partnere. Rijeka svoj projekt želi situirati regionalno, percipirajući se kao jedan od čvorova kulturne mreže u Županiji, ali i najbližoj prekograničnoj regiji – objašnjava Šarar, dodajući kako se pregovara i s desetak europskih gradova o različitim oblicima partnerstva. Sastavljeno je i radno tijelo za prijedlog koncepta kandidature koje intenzivno radi na ovom zadatku. Što se tiče investiranja u velike kapitalne projekte, Rijeka će se u prvom redu koncentrirati na obnovu bivšeg kompleksa tvornice Benčić, koji bi trebao postati nova gradska kulturna četvrt, s više ustanova u kulturi i brojnim hibridnim sadržajima. U bivšem tvorničkom kompleksu bit će, među ostalim, nova Gradska knjižnica i novi Muzej moderne i suvremene umjetnosti te Muzej grada Rijeke. U pripremi je prijava projekta revitalizacije kompleksa Benčić za dobivanje sredstava iz strukturnih fondova EU.

– Mnogi su gradovi bankrotirali u okviru projekta Europske prijestolnice kulture upravo na investicijama i zato će naši planovi i apetiti biti realni i u skladu s vremenom u kojem živimo. Ključne riječi su obnova, bolje i inovativno korištenje onih prostora

Rijeka će se koncentrirati na obnovu kompleksa bivše tvornice Benčić za što očekuje novac iz strukturnih fondova EU-a

kojima već raspolažemo – poručuje Šarar.

Grad Split je 2012. godine istaknuo kandidaturu za europsku prijestolnicu kulture. U sklopu tog projekta kao pridruženi partneri pozvani su Mostar, Kotor, Trogir, Šibenik, Hvar, Pag, Sinj, Korčula, Ston i Solin. Formiran je poseban kandidacijski odbor Grada za europsku prijestolnicu kulture 2020. čiji članovi smatraju da je od temeljne važnosti udruživanje svih dalmatinskih gradova čija je materijalna i nematerijalna baština pod zaštitom UNESCO-a ili bi to uskoro mogla biti te dvaju gradova izvan hrvatskih granica koji su svojim kulturnim naslijeđem, ali i time što su u Registru svjetske kulturne baštine, čvrsto povezani sa Splitom.

Prema tvrdnjama Siniše Kuke, novog pročelnika Splita za kulturu, Split je počeo raditi kulturnu strategiju, međutim ima dvije otegotne okolnosti. Prva je što se počinje od nule, a drugi je problem što je rok za kandidaturu relativno kratak. Ipak, kandidatura Splita za prijestolnicu kulture 2020. prioritetni je kulturni projekt aktualne vlasti na čelu s gradonačelnikom Ivom Baldasarom. Baldasarov savjetnik Igor Baković veli da je iznimno važno prezentirati projekte koji su velikim dijelom financirani sredstvima europskih fondova. Vrlo su važni i Mediteranski filmski festival, Eksperimentalna izvedbena kompanija Romo 100, Akupunktura Varoša te IKS festival koji je proglašen najboljim festivalom godine po izboru gledatelja, koji su glasovali na portalu Teatar.hr. No, poznati splitski sociolog Mirko Petrić smatra da Split u ovom trenutku sigurno nije spreman postati grad kulture onako kako su to postajali neki drugi europski gradovi. Nedostaju mu inventura ukupnih kulturnih resursa i strategija razvoja kulture.

– Graz kao jedan bogati grad jedva se iščupao iz dugova zbog realizacije cilja prijestolnice kulture, Maribor je doslovce propao nakon toga, tako

da ne znam koliko je mudra ta ideja. Možda se s ovim konceptom u kojem Split ide zajedno s više gradova troškovi i uspiju podijeliti – rekao je Petrić na jednoj tribini. Smatra i da su male šanse dalmatinskih gradova za zajednički istup zbog lokalnih političkih prepucavanja iako bi im pokušaj kandidature koristio.

I dok Ministarstvo kulture diljem Hrvatske organizira savjetovanja na temu prijestolnice kulture, postavlja se i pitanje novca potrebnih ne samo za kandidaturu nego i za provođenje ovog zahtjevnog projekta. Hrvatska je u dugotrajnoj recesiji, pa će država

multikulturalnosti, koja je i dalje izazovna birokratima u Bruxellesu. Njemački grad Essen, u kojem živi velik broj nacija, također je isticao svoju višeećničnost, ali i rudarski identitet, što su bili njegovi aduti u dobivanju titule.

Hrvatskoj od velike koristi mogu biti iskustva Maribora, slovenske prijestolnice kulture i grada koji je pritisnut krizom morao drastično smanjiti infrastrukturna ulaganja, što je zasjenilo njegovo vladanje europskim kulturnim prostorom. Isplati li se biti europskom prijestolnicom kulture, pitamo slovenskog pisca Aleša Štegera, koji je bio angažiran u projektu mariborskog prijestolništva.

– Nakon svega negativnog što se dogodilo u Mariboru, moj je odgovor ipak pozitivan. Da, isplati se biti europskom prijestolnicom kulture. Postoji cijeli niz grešaka i poteškoća, do kojih dolazi svuda, bio grad u Švedskoj, Francuskoj ili Sloveniji. Ti problemi imaju najviše veze s interesima lokalnih, ne samo umjetničkih krugova, s mijenjanjem političkih garnitura u relativno dugom procesu priprema i s dilemom, kako za vrijeme prijestolnice realizirati projekte na takav način, da imaju neku budućnost i nakon godine dana – veli Šteger.

– U primjeru Maribora imate dva ekstrema; Maribor će ući u anale gradova europskih prijestolnica kulture kao uzoran primjer kako smo za nevjerojatno malo vremena, s relativno malim sredstvima, u nemogućim političkim okolnostima (izbori, nacionalni i lokalni, mijenja garnitura na svim političkim nivoima, birokratizacija projekta, neizvjesnost oko financiranja, nesuradnja između lokalne i državne vlasti) napravili malo čudo, aktivirali veliki dio stanovništva i umjetnika iz regije i uspjeli s velikim brojem uspješnih projekata. Na drugoj strani, okolnosti na žalost nisu radile za trajnije

budžeta (1375 mil. eura), dok je ostatak sredstava sufinancirala vlada (oko 30 mil.), grad (oko 10 mil.), a ostatak je podijeljen na pridružene općine i šire lokalno područje. Te je godine Sibiu nosio naslov EPK te je od ukupnog budžeta za kulturni program (16,9 mil. eura) najveći dio sredstava otpao na sam grad (8,2 mil.) te na ministarstvo kulture (4,1 mil.), zatim na Europsku uniju (1,4 mil.) i u najmanji iznos na županiju (0,5 mil.). Praksa povlačenja sredstava iz fondova Europske unije za projekt EPK u posljednjim je godinama ipak dobila svoj zalet. Za to je izvrstan primjer Guimaraesa koji je za kulturni program povukao više od 70 posto sredstava iz EBRD-a, a tu je i nedavni primjer Košice.

Oni još nemaju finalna izvješća, ali procjene govore da su više od polovice svog budžeta ostvarili putem strukturalnih fondova. Koliko će sredstava biti povučeno iz EU, ovisi ponajprije o samom gradu i njegovim mogućnostima, a iznos koji se iz EU izravno dodjeljuje gradu jest do milijun i pol eura, koliko iznosi nagrada Melina Mercouri, i to pod određenim uvjetima (npr. dokazana europska dimenzija projekta), koje grad mora zadovoljiti. Sve ostalo ovisi o gradovima kandidatima – ističe Tamara Perišić. Što o potencijalnim hrvatskim kandidatima za titulu EPK-a misle u Ministarstvu kulture? Znaju li već sada koliko će gradova poslati svoje projekte na javni natječaj?

Natječaj još nije objavljen

– Budući da natječaj još uvijek nije objavljen, teško je govoriti o točnom broju gradova koji planiraju kandidaturu. Ministarstvo kulture je zaduženo za informiranje gradova i šire javnosti o samom projektu pa je u tom smislu dosada bila organizirana konferencija u Mimarici (s predstavnicima EK i naših gradova), dvodnevna radionica u MSU (s konzultanticama koje su radile na projektu EPK), informativni dan (s predstavnicima gradova EPK Marseille i Košice), predavanje Pier Luigija Sacca (iznimno važnog europskog stratega koji je projektni direktor kandidature Siene za 2019.), te se sada održava niz predavanja po cijeloj Hrvatskoj gdje predstavnici Ministarstva upoznaju lokalne zajednice o projektu EPK. Interes je izniman, a neki gradovi poput Rijeke, Splita i Dubrovnika već su se izjasnili kao potencijalni kandidati. Tijekom ožujka u Zagrebu ćemo organizirati još jedan završni seminar prije raspisivanja natječaja – ističe Tamara Perišić. Koji bi programski model ona preporučila potencijalnom hrvatskom domaćinu?

– Svaki grad ima svoju priču, svoje potrebe, očekivanja i ciljeve. Model mora biti skrojen po mjeri grada kandidata. Jedan od osnovnih ciljeva kandidature jest da pronade odgovore na probleme koje grad ima i kroz ovaj okvir pomogne u rješavanju. Dobar primjer je Donostia San Sebastian, EPK za 2016. godinu, koji u fokus svojega programa stavlja podizanje svijesti o odnosima nacionalnih manjina na svojem području. Jedan koristan savjet koji je našim gradovima potencijalnim kandidatima prenio Pier Luigi Sacco, dobro upućen u europske procese selekcije i odlučivanja, glasi: nemojte lagati (odnosno, budite potpuno sigurni da program koji ste naveli u kandidaturi možete provesti i operativno i financijski, nemojte prećenjivati svoje mogućnosti) i nemojte lobarati (gradovi koji snažno lobaraju pri europskim institucijama u pravilu izgube možda i od objektivno slabijih kandidata) – savjetuje Tamara Perišić gradske uprave Splita, Rijeke, Dubrovnika, Zagreba, Osijeka, Varaždina, Pule... pred kojima je veliko iskustvenje.

Guimaraes je od EBRD-a za svoj kulturni program povukao više od 70 posto troškova, a izvrsno su prošle i slovačke Košice

efekte. To se ne tiče samo katastrofalnog rezultata kod investicija u infrastrukturu nego i za negativan pristup, prije svega lokalne politike, prema pozitivnim projektima nakon završetka prijestolništva. Kultura živi od novog, još nepostojećeg. Ako ste europski grad kulture, vi morate nuditi prostor brojnim inicijativama, ali i sredstva za to novo. Bilo što da se dogodi, nakon EPK grad i okolina neće više biti isti. Za kulturu to je samo dobro – uvjeren je Šteger.

A što o troškovima hrvatskog domaćinstva ovog projekta koji je inicirala grčka glumica Melina Mercouri misle u Ministarstvu kulture?

– Tu je zanimljiva studija Roberta Palmera, kojem je Europska komisija naručila vanjsku analizu projekta EPK, a prema kojoj je ustanovljeno iznimna raznolikost i neujednačenost ulaganja u programski dio budžeta pojedinih gradova. Tako je na primjer Maribor (koji broji 157.947,00 stanovnika) uložio više od 30 milijuna eura, dok je primjerice Tallinn (ima 416.470,00 stanovnika) uložio 7,4 milijuna eura. Na primjeru Luxembourgja 2007. vidljivo je kako je, primjerice, od ukupnog uloženog budžeta (od 57 mil. eura), na prihod od EU otpalo tek 2%

vjerojatno s krajnjom škrtošću i oprezom sufinancirati grad koji izbori domaćinstvo. A i gradski (i županijski) proračuni dišu na škrge. Istina, bilo je gradova prijestolnica čija su ulaganja u programe bila skromna i dohvatljiva pa je rumunjski Sibiu, prema dostupnim podacima, utrošio 17 milijuna eura. No, valja reći da je za infrastrukturu taj isti Sibiu imao budžet od čak 137 milijuna eura, a mađarski Pečuh svotu od doista nedostižnih 140 milijuna eura. Što se tiče izdataka za program, Marseille je 2013. godine za program potrošio znatnih 98 milijuna eura, dok je tu rekorder turski Ista-

nbul s budžetom od čak 194 milijuna eura! Mađarski Pečuh je u borbi za titulu europske prijestolnice kulture morao pobijediti i moćnu Budimpeštu, kao što je slovenski Maribor pobijedio Ljubljani. Pečuhu je pobjedu donio projekt Pečuh – grad bez granica, u kojem je bitan dio bila multikulturalnost. No, gradski oci imali su problem s građevinarima (i financiranjem) pa je većina kapitalnih objekata bila otvorena tek kada je godina u kojoj je Pečuh bio domaćin bila na kalendarском isteku. Istanbul je također zaigrao na kartu

≡ **Hoće li pobijediti Dioklecijanov Split ili Riječki karneval?**
ARHIV PIXSELLA